

Artista tripa-zorroak

XIX. eta XX. mendeen artean, gosearen eta barauaren inguruan jardun zuten borondate handiko gizon eta emakume "adoretsuak" izan ziren. Entretenimenduko profesionalak ogibidez, kristalezko kutxa baten barruan asteak ematen zituzten deus jan gabe, ikusleen gozameneko eta miresmeneko.

 JULEN AZPITARTE

Zale horietako asko, gainera, jatera hurbiltzen ziren kaiolako horma gardenetara, penitentziagilearen amorrua sutzeko asmoz. "Gosearen artistak" izenarekin ezagunak, haien egitekoak zerikusi gutxi zuen aurrekari zituzten anakoretakin, zeintzuk arima arazteko helburuarekin, aszetismoaren jarraitzaile sutsu, argal eta goseti bihurtu ziren.

Animatzaile tripa-zorrien eginkizunak, hain justu, irabazi asmo nabarmena zuen: miresleek sarrera ordaintzen zuten, eta artisten espektakuluak euskarri aproposak bilakatu ziren hainbat produktu iragartzeko; tartean, baraualdian edaten zituzten ur mineral botilen markak. Kasu batzuetan, managerra ere izaten zuten. Artisten inguruan jendetzak bildu ziren, eta haien oihartzuna mundu osora hedatu zen. Europan, batez ere, sekulako arrakasta erdietsi zuten. "Gosearen artisten" sonak bat egin zuen beste espektakulu publiko batzuen ez tandarekin, zinemarekin edota operarekin.

Jolly (Siegfried Herz) alemaniarra 44 egunez egon zen ezer jan gabe Berlingo Krokodil jatetxean, 1920ko hamarkadaren amaieran. Garaiko 135.000 marko irabazi zituen; hau da, egungo miloi erdi euro inguru. Ekitaldira 150.000 bat zale bertaratu ziren, goseak eragindako kalteak ikustera. Jardun artistikoa profe-

sionalizatzen aitzindaria Giovanni Succi italiarra izan zen. Bera izan zen ikuskizunari balio publizitarioa erantsi zion lehen, eta 20 urteko ibilbidean 30 barau-ekintza burutu zituen. Artista ausartena eta sonatuena izan zen, betiere ekintza guztiak garbitasun osoz egin baziren, – behin, baina, haragi xerra bat jaten eta xanpaina edaten harrapatu zuten Viena hotel batean, 25. barau-egunean-. Italiarra ospetsu egin zen, New Yorken ere izan zen, eta 45 eguneko baraualdiaren ondotik, hezur-huts eta tripa-festa ederra egin zuen ikusleen aurrean –ohikoa zen ekintzaren bukaeran tripakada publiko batekin ospatzea–.

Franz Kafkak 1924an idatzitako *Ein Hungerkünstler* ("Gosearen artista bat") kontakizun ezaguna italiar gosetian oinarritua dagoela esan ohi da. Casimiro argitaletxeak plazaratutako kontakizunaren gaztelaniazko bertsioan, Christian Bank Pedersenek *En lo mejor del ayuno* ("Baraualdiaren onenean") testua jasotzen da, baita Walter Benjaminen beste idazki bat ere. Bada, Pedersenek ondo baino hobeto islatzen du gosearen artearen zioa: "Gosearen artea pisua galtzean datza, baina gorputzak pisu gehiago galtzen duenean, gehiago irabazten du arteak. Arteak ez da galtzen bere obraren argaltasun gero eta handiagoaren ondorioz, artistaren obra, obraren artista bera baita".

BILBON ETA GASTEIZEN, GOSEBERA

Euskal Herria ere bisitatu zuten gosearen artistek. 1901eko ekainaren 1ean, *El Heraldo Alavés* egunkariaren arabera, Mr. Garnin-ek Bilboko Olimpia antzokia bisitatu zuen, eta Olabeagako auzokide batek 500 pezetako apustua egin zion omen frantziarrari: baietz hamar egun baino gehiago igaro jan gabe. Artistak apustua onartu zuen.

Egunkari horrek gurean gertatutako beste *show* gosetu baten berri ere eman zuen. Ohiko formatuaren aldea xelegarri batez baliatu zen Garnié emakume frantziarra: Gasteizen izan zen hamabi eguneko baraualdia egiteko xedearrekin, baina bereizgarri gisa, lur azaletik metro batera lurperatuta igaroko zuen baraualdia. 1922ko abuztuaren 1ean lurperatu zuten Florida Parkean, eta 9an atera zuten zulotik.

Gaur egun ere jarraitzen da praktika horie buruz idazten. Fernando Gómez Viñas (Cordoba, 1966) idazle, itzultzaile eta marrazkilaria da horietako bat, zeinak *Los artistas del hambre (o Los orígenes de la performance)* ["Gosearen artistak (edo Performancearen jatorria)"] saiakera grafikoa argitaratu berri duen; liburuak gosearen artisten ibilbidearen eta ondarearen errepaso biltzen du. Gosea arte bihurtu duten hainbat sortzaile eta korrante artistiko garaikide aipatzen

ditu bere lanean Gómez Viñasek, aitzindarien eta ondorengoen arteko lotura zuzena agerian uzteko asmoz. Marina Abramovic artista serbiarrak, esaterako, *The House with the Ocean View* ("Ozeanora begirada duen etxea") ekintza aurkeztu zuen 2003an: hamabi eguneko egonaldia egin zuen etxe batean, isilik eta baraurik, eta ikuslegoaren aurrean.

"NESKATXO LILURAGARRIAK"

Helburu artistikoak eta enpresarialak gorabehera, gizakiak hainbat arrazoi izan ditu barau egiteko; halere, gehiengotan arrazoi mistikoak eta erlijiosoak izan dira tartean. Hala, Kristo edo Buda barau egiten zuten profetak ziren, eta lurreko imitatzaileak ere agertu ziren, tartean, kristau mitologiako basamortuko aita kristauak. Ezagunak dira ere erlijioei lotutako baraualdi kolektiboak, besteak beste, ramadana eta garizuma.

Aszeta ezagunenetako bat Simeon Estilita izan zen, Luis Buñuel zuzendari aragoiarrak zinemara eraman zuena 1965ean, *Simón del Desierto* ("Basamortuko Simon"). Bada, Simonek, V. mendean, 37 urte igaro zituen zutabe baten gainean. Aurretik, baina, gosearen artisten antzera aritu zen: ziega batean giltzpetu zen 40 egunez, hamar ogirekin eta urez betetako pitxer batekin, eta atea hormatzeko agindua ere eman zuen, tentaldiari eusteko. Atea irekitzean, ordea, Simon konorterik gabe aurkitu zuten, baina bizirik. Ogirik ez zuen jan bitarte horretan.

Behe Erdi Aroan, halaber, barau egiten zuten lehenengo emakumeak azaldu ziren; garai hartan, hain zuzen, dieta bitxia zabaldu zen andre horien artean: ostiaz baino ez ziren elikatzen, bizitzeko Kristo nahikoa zela sinbolizatzeke asmoz.

Horien artean, nabarmentzekoa da Lidwina holandarra (1380-1433), zeinak, ustez, 28 urte eman zituen Kristoren gorputza soilik jaten. Sasoiko korrante mistiko baten protagonistetako bat izan zen, eta bere garrantzia azpimarragarria da. Izotzean patinatzeko zegoela, ezbeharrak izan zuen. Ondorioz, bizitza osoa ohean eman zuen. Harrezkerotik, barau egiten hasi zen, eta ikuskariak ere izan zituen.

Esclerosi anizkoitza diagnostikatu zioten lehen pertsonetako bat izan zen, eta gaixo kronikoen santa ere izendatu zuten. Hori dela eta, Lidwinak sendatzeko aparteko gaitasuna zuela jakin zen; hortaz, bisitak jasotzen hasi zen, gosearen artista bat bailitzan. Ez zuen sarrerarik kobratzen, baina fidelek dirua eta opariak uzten zituzten, bereziki nobleek.

Kristo imitatzen zuten emakume horien ondorengoak dira *fasting girls*-ak edo baraua egiten zuten neskek, "neska zoragarriak" bezala ere ezagunak. Etxean sartuta, ezer jan barik, bisitariak hartzen zituzten, eta ostiak eta Kristoren aipamenak alboratuta, haien jardunak espektakulu eta negozio itxura hartu zuen, gosearen artisten manerak erakutsiz. Horien artean, XIX. mendearen erdialdeko Sarah Jacob edo *the Welsh fasting girl* ("baraua egiten zuten neska Galestarra"). Bi urtez izan zen mauka eduki gabe, eta familia ez ezik, herria bera ere aberastu zuen, bisitariak utzitako sosa eta eskaintzen ondorioz; herriko geltokian gidariak izaten ziren bisitarien zain, Sarah-ren etxerako bidea erakusteko. Jakina, ezinezkoa da horrenbeste urtez jan barik egotea, beraz, iruzurra agerikoa zen: 11 urteko umeak ezkutuan jaten zuen. Amarrukeria zabaldu zenean, haurra medikuen

kontrolpean jarri zuten, baina gurasoen burugogorkeria tarteko, hamaika egun ezer jan gabe igaro ondotik zendu zen. Neskato zoragarrien fenomenoak bikain islatzen du Sebastian Lelio zinegileak zuzendutako *The Wonder* (2022) ("Mirakulua") filmak, zeina streaming bidezko plataformetan dagoen ikusgai.

Barau egiten zuten azken neskatxa famatua Molie Fancher (1848-1916) *Brooklyn*ko *enigma* izan zen. Gosearen artisten urrezko garaia abiatuko zuen Henry Tanner-en *Gosearen doktorea* inspirazio izan zen. Sasoiko baraualdi sonatu horien aurrean, eszeptizismoa nagusitu zen medikuen artean, baina Tanner doktoreak erakutsi nahi zuen posible zela baraualdi luzeak egitea, alegia, gorputz humanoa horretarako prestatuta zegoela egiaztatu nahi zuen. Hori dela eta, bere baraualdi propioa abiatu zuen: 40 egun igaro zituen jan gabe, ura baino ez zuen edan, eta hori guztia publikoaren begien aurrean egin zuen. Horiek horrela, mundu osoko ikusleen begiradak gizenduko zituen espektakulu gosetua martxan jarri zuen.

Jardun goseti horren itzalak gaur arte iraun du. Esaterako, 2003an, David Blaine ilusionista estatubatuarra soka batetik zintzilikatutako plexiglasezko kaiola batean sartu zen 44 egunez. Tarte horretan 25 kilo galdu zituen. Aurretik ere antzeko ikuskizunetan parte hartu zuen, baraurik egin ez zuen arren; besteak beste, 2002an, *Vertigo* ("Bertigoa") izeneko performancea burutu zuen: New York-eko zutabe batera igo eta 35 orduz bertan paratu zen, XXI. mendeko Simeon Estilita bailitzan.

Haatik, Blainek ez zuen gosearen artistek sortu zuten miresmenaren txintik ere jaso, gaur egungo gizartea eta ordukoa erruz aldatu diren seinale. Fernando Gómez Viñasek bere liburuan honela bildu zuen: "Ikusle batzuk prakak jaitsi, eta ipurdia erakutsi zioten; beste batzuek hanburgesak, arrautzak, golfeko pilotak, garagardo botilak eta pinturaz betetako globoak bota zituzten, eta disko jartzaile batek musika-rekin gortu zuen 24 orduz. Eta kasurik txarrean, gizon bat atzeman zuten kaiola airean mantentzen zuten soka moztu nahi izan zuelako". ●

DECKARD CROIX